

TUINBAZEN OP BELMONTE

door A.G. Steenbergen

Aanleiding tot het schrijven van dit artikel over "Tuinbazen op Belmonte" is de hierbij geplaatste groepsfoto, genomen t.g.v. het huwelijk van één van hen. Ik kom op deze trouwerij terug. Deze tuinbazen waren allen in dienst van de familie de Constant Rebecque, eigenares van Belmonte, en hadden een werkzaam aandeel in het onderhoud en de exploitatie van dit landgoed. In het tuinmanshuis bij de ingang van het landgoed (afb. 1) hebben vanaf ca.1855 tot 1916 twee generaties van de familie Van der Lugt gewoond. Zij komen in dit verhaal uitvoerig aan bod.

het tuinmanshuis bij de ingang van het landgoed (afb. 1)

Ontstaan van het landgoed.

Het voormalige landgoed Belmonte - sedert 1951 in het bezit van de LU - heeft een interessante geschiedenis. Het is Frans Godard van Luynden van Hemmen (geb. Den Haag 1761 - overl. aldaar 1845) geweest, die op het einde van de 18e en begin van de 19e eeuw stukken grond op de Wageningse berg en enkele percelen op de Westberg aangekocht.

Om te kunnen genieten van het panorama over de Rijn en de Betuwe liet hij aan de rand van de berg een koepel of belvédère bouwen.

Voor de bewaking nam hij 'n zekere "Peeters" in dienst, voor wie hij een boswachterswoning, het zogenaamde "kleine huis", op het terrein liet zetten. Dat moet Antonie Peters geweest zijn, die zich in 1834 als arbeider in Wageningen vestigde.

Hij werd in 1800 in Hemmen geboren. Met zijn vrouw, Neeltje Staf, en hun in Wageningen geboren dochter woonde hij in Oud Wageningen B 83. Bij zijn vertrek in april 1851 naar Heteren werd hij "opzigter" genoemd.

Zoals op de in 1894 geplaatste Gedenkzuil bij het familiegraf op de Westberg gebeiteld staat, is de stichter van Belmonte geweest: Thierry Juste de Constant Rebecque de Villars (geb. Den Haag 1786 - overl. Lausanne 1867).

Sinds 1825 was hij gehuwd met Margaretha J.W. barones van Lynden van Hemmen, een dochter van de eerder genoemde Frans Godard en Margaretha Clara Munter.

Nadat Thierry Juste in 1834 de krijgsdienst als generaal-majoor met pensioen verlaten had, kreeg hij van zijn schoonvader de beschikking (doch niet in eigendom) over diens bezittingen op de Wageningse berg. De baron liet uit eigen middelen het boswachtershuis (in 1838) en de koepel (in 1843) vernieuwen en uitbreiden. Omstreeks 1844/45 volgde de bouw van het Grote Huis, waarschijnlijk naar een ontwerp van een Frans-Zwitserse architect.

Kasteel Belmonte bij Wageningen.

Het Huis en het landgoed ontvingen de naam Belmonte (mooie berg). De bouw van het Huis had mede tot gevolg dat ook het landgoed zèlf een grote verandering onderging. De baron kon hiertoe overgaan, toen hij, na het overlijden van zijn schoonvader in 1845, eigenaar werd van alle bezittingen. Vanaf mei 1848 vertoefde hij regelmatig op het Huis; hij was sinds 1840 weduwnaar.

Hij kwam van Hemmen, waar zijn vrouw gestorven was. Begin 1849 waren intern werkzaam: de 57 jaar oude keukenmeid Gesina Jochems; de 18-jarige werkmeid Janna Gerardina Hoenderfanger en Jacob Brouwer, 31 jaar oud. Hij was er knecht (huisknecht?).

Het park rond het Huis werd volgens Hartogh Heys van Zouteveen omstreeks 1850 in landschapsstijl aangelegd, waarschijnlijk door een lid van de familie Zocher. Tien jaar eerder, in 1840, werkte in Wageningen op het landgoed Kortenburg - nu Oranje-Nassau's Oord - Jan David Zocher Jr. (1791 - 1870).

Hartogh Heys schreef in 1930 over deze aanleg (op Belmonte): "En zoo zien wij nu in het doorzicht van het heerenhuis af over den Hollenweg, weer door bosch omlijst en met boomgroepen bezet weide- en bouwland. Het is een samenweving van natuur en cultuur, die ons het middeleeuwsch cultuurlandschap weer in herinnering brengt."

Tuinbaas I.

De eerste tuinman, die we op Belmonte tegenkomen, was Jan Hoenderfanger, vader van Janna Gerardina, de werkmeid op het Huis. Jan werd in 1798 in Leeuwen (Land van Maas en Waal) geboren. Zijn vrouw, Gertje Westbroek, die acht jaar ouder was, kwam van Neerlangbroek. Curieus was de kerkelijke samenstelling van het gezin: de man was Evangelisch-Luthers; de vrouw rooms-katholiek. Zij lieten de kinderen dopen in de Hervormde kerk! Jan Hoenderfanger kwam met z'n gezin in 1846 naar Wageningen. De laatste woonplaats was Ravenswaaij bij Maurik. De tuinmanswoning had als huisnummer B 94a; het Huis B 94. Amper vier jaar was Jan H. in dienst van de baron, toen hij op 18 december 1850 overleed, 52 jaar oud. Zijn overlijden werd aangegeven onder andere door opzichter (boswachter) Antonie Peters. Zijn vrouw volgde hem 8 jaar later, op 16 december 1858. Zij woonde toen Markt A 321. Haar overlijden werd aangegeven door Nicolaas Heij "aanbehuwdzoon", voerman. De oudste zoon, Johannes Hermanus, in 1828 in Maurik geboren. was tuinmansknecht op Belmonte. Hij verliet in 1854 Wageningen en vestigde zich in Druten.

Familie Van der Lugt

Tuinbaas II.

Baron Thierry Juste zocht en vond een nieuwe tuinman op het landgoed Kortenburg, gelegen tegen en aan de voet van de oostelijke helling van de Wageningse berg. De Amsterdammer Mr.R.Crommelin (geb.1810 en overl.1871 op Kortenburg) was in 1854 eigenaar van Kortenburg geworden en was kort daarna aan het bouwen geslagen. De in opdracht van hem gebouwde Buitenplaats zou in 1881 door koning Willem 111 gekocht worden.

Het werd zomerpaleis voor koningin Emma. In dienst van Crommelin was sedert januari 1854 tuinman Gerhardus Albartus van der Lugt. Hij was in 1805 in Harderwijk geboren *als zoon van Jan Gerrits van der Lugt en Catharina Ruitenbergh. Hij trouwde in 1833 in Harderwijk met Aaltje van de Brug, die in 1841 overleed. Met haar kreeg hij 2 zoons en 2 dochters. Hij hertrouwde in 1844 in Zwolle met Olkje Weenen* . Uit zijn huwelijk met de Blokzijlse Olkje Weenen werden vier zoons geboren. Vijf van zijn zoons kozen het beroep van de vader en werden eveneens tuinman. Eén zoon, Wouter, werd onderwijzer. *Diens zoon, Gerhardus Albertus werd eveneens onderwijzer en wel in Gelselaar en Borculo. Uit zijn nalatenschap is de G.A. van der Lugtstichting ontstaan.* Behalve in Harderwijk werden er kinderen geboren in Wijhe (2) en in Hau bij Kleef (2), plaatsen dus waar Van der Lugt werkzaam was geweest. Vanuit Hau kwam de familie naar Wageningen. Zij woonde Kortenburg E7, in het witte huis dat nog altijd op de oostelijke hoek van de Grote Laan staat.

Volgens familieoverlevering kwam in 1855 de baron zèlf naar Kortenburg om te vragen of de oudste zoon Barend bij hem als tuinman in dienst wilde komen. Nu was niet Barend de oudste, maar Jan (geb. Harderwijk 1833). Deze vertrok in 1857 naar Diepenheim. Hij werd later tuinbaas van de commissaris van de koningin in Drenthe te Assen. *Jan kreeg 1 zoon, die vroeg overleed en 5 dochters.*

Barend van der Lugt, de 2^e zoon, geboren in Harderwijk op 13 februari 1835, was nog ongehuwd toen hij in dienst kwam op Belmonte. Of hij direct in het tuinhuis is gaan wonen, is niet duidelijk. In 1857 verdeelde baron Thierry Juste zijn bezittingen onder zijn inmiddels meerderjarig geworden kinderen. Eigenaar van Belmonte werd Willem Anne, geboren Den Haag 1827 en aldaar gestorven in 1894. Hij trad in 1854 in het huwelijk met Emma Eugène Frederica gravin van Rechteren van Ahnen (geb. Het Loo 1832 en overl. Huize Belmonte 1907). Twee dochters werden uit deze verbintenis geboren.

Barend vond ook een bruid, Jansje van Rennes, met wie hij in 1862 trouwde. Zij zag het levenslicht in Wageningen op 21 maart 1832 en overleed er op 25 september 1906. Het echtpaar kreeg vijf kinderen. Het gezin woonde in de tuinmanswoning op het landgoed bij de ingang. De taak van de tuinbaas op het landgoed was erg belangrijk. Een goed onderhouden tuin was het visitekaartje van de familie de C.R. Met een stel arbeiders zorgde Barend voor het onderhoud van het landgoed. Regelmatig moest er hout gekapt worden.

In februari en november vonden er houtverkopen plaats. Van der Lugt was daarbij aanwijzer. De verkopen waren bij het Lexkesveer. De advertenties die de verkoop aankondigen, geven een indruk van het bomenbestand op Belmonte en waar wat gekapt werd. Behalve van het landgoed zelf, werd ook gekapt hout van de bezittingen van de familie in de uiterwaarden verkocht en wel in de Schapenwei langs de Veerweg. Barend van der Lugt is niet oud geworden; slechts 53 jaar en 11 maanden. Hij overleed op 11 januari 1889 op Belmonte.

De rouwadvertentie die de weduwe liet plaatsen, geeft iets weer van haar diep geloof waarmee zij het verlies aanvaardde. Zij behoorde tot de Hervormde kerk en was een vrome vrouw, die thuis "gezelschap hield". De oude barones de Constant R., die met mevrouw Van der Lugt goed over weg kon, kwam ook naar deze vrome bijeenkomsten. Direct onder de advertentie van de weduwe, stond er een van W.A. baron de C.R. De inhoud spreekt voor zich.

Heden overleed op „Belmonte“
in den ouderdom van bijna 54 jaar,
B. VAN DER LUGT.

Zeer gevoelig is mij het verlies
van mijnen trouwen Tuinbaas, die
gedurende 31 jaar met de meeste
trouw, ijver en kunde mijne belan-
gen heeft behartigd, waarvoor ik
hem van harte erkentelijk blijf.

**W. A. BARON DE CONSTANT
REBECQUE.**

's HAAG, 14 Jan. 1889.

Heden behaagde het den Heer
van onze zijde weg te nemen onze
innig geliefde Echtgenoot en Vader
BAREND VAN DER LUGT,
in den ouderdom van 53 jaar en
11 maanden.

De zekerheid dat hij de rust is
ingegaan die overblijft voor het volk
van God, lenigt eenigzins onze
diepe smart.

Wed. B. VAN DER LUGT,
WAGNINGEN, geb. VAN RENNES,
14 Jan. 1889. en Kinderen.

Tuinbaas III.

De oudste zoon, de 26-jarige Gerhardus Albartus (geb.1863 en overl. in 1932) volgde zijn vader op. Hij was nog ongehuwd en werkzaam in Arnhem. Op één van de buitenplaatsen? Twee jaar later, 12 maart 1891, trad hij in Rheden in het huwelijk met de 25jarige Lubberdina Snellenburg. Zij was een dochter van winkelier Gerrit Jan en Johanna Everdina Wijnstok uit Ellecom. Onder de getuigen valt één persoon op: Ernst Hendrik Strübbe, oud 24 jaar, koetsier, wonende te Wageningen. Strübbe was koetsier van Belmonte. U vindt hem, met verm. zijn broer Willem, terug op de groepsfoto van het personeel van Huize Belmonte in "Bomen, parken en buitenplaatsen in en om Wageningen" De bruiloft werd in Wageningen gevierd. Van het bruidspaar met familie, staande en zittend voor de westgevel van de tuinmanswoning werd bijgaande fraaie foto gemaakt.

Zes kinderen werden uit dit huwelijk geboren: 3 meisjes en 3 jongens. De jongste der zonen, eveneens een Gerhardus Albartus; kwam ook in de tuinen terecht.

G.A. van der Lugt Sr. is tot 1916 in dienst van de familie geweest. Eerst onder baron Willem Anne, die op 29 november 1894 in Den Haag overleed en in Wageningen in de grafkelder op de Westberg bijgezet werd. De baron vertoefde vanwege z'n functie aan het Hof veel in Den Haag. Of hij was in het buitenland. Van tijd tot tijd keerde hij 's nachts in Wageningen terug, waar hij sliep in het tuinmanshuis. Daar stond een extra bed voor de baron. Op deze wijze ontliet hij de ambtenaar van de belastingdienst!

De periode onder douairière de C.R. kenmerkte zich door grote activiteiten op het landgoed, waarbij tuinbaas G.A. soms nauw betrokken was. Vanaf 1900 vonden er enkele openluchtmeetings plaats, georganiseerd door de Afdeling Wageningen van de Geheelonthoudersvereniging. Het terrein was door de eigenares hiervoor ter beschikking gesteld. Eveneens organiseerde het Leger des Heils op zondag 29 juli 1900 er twee meetings. Die van 's avonds werd geleid door Commandant Booth Clibborn, de schoonzoon van Generaal Booth, de stichter van het Leger des Heils.

Van 1902 tot en met 1926 vonden er jaarlijks op Hemelvaartsdag Zendingsfeesten plaats, georganiseerd door de "Wageningsche Zendingsvereniging". G.A. van der Lugt had een groot aandeel in de organisatie ervan.

Overigens, wandelaars hadden geen vrije wandeling in Belmonte. Wel kon een deel van het terrein "bezichtigd", leest "bewandeld" worden, maar daarvoor moest men toestemming aan de tuinman vragen. Ook kregen de kinderen in het najaar toestemming beukenootjes te rapen en wel op het westelijk deel van het landgoed, dat daar een open karakter had. Het oostelijk deel was voornamelijk bos, met in de zuid-oosthoek een moestuin, omgeven door een muur. Hier bevonden zich ondermeer platte glasbakken en broeikassen. Dit was eveneens het werkterrein van tuinbaas G.A. In 1916 nam hij ontslag. Hij kon een boerderijtje aan de toenmalige Grindweg kopen, waar hij een groente-, fruit- en bloemenkwekerij begon.

Hij overleed in 1932. Achter dit ontslag schuilde een stukje sociale geschiedenis. Een dochter van de tuinbaas was onderwijzeres geworden, voor de adellijke dames op Belmonte reden de tuinbaas een loonsverlaging voor te stellen! Hij kreeg nu immers ook inkomsten van zijn dochter! Een tweede maal dat hij met gravin Cécile von Pückler en haar zuster, freule Justine, in aanvaring kwam, was zijn voorstel voor loonsverhoging voor de tuinarbeiders. In de eerste Wereldoorlog werd de levensstandaard hoger. Zo'n verhoging was dan ook zeker gerechtvaardigd. Dit werd hem hoogst kwalijk genomen, want hij was in hun dienst. Toen moeten de gevleugelde zinnen gezegd zijn: "Foei, Van der Lugt! Neemt gij het op voor dit volk? Neemt gij het op voor ons. Gij zijt in onze dienst!"

Zo verhuisde het gezin van de mooie berg naar de toen nog landelijke Grindweg. Op de plaats van de boerderij en het bedrijf komt thans de Kolkakkerweg op de Churchillweg uit.

Tuinbaas IV.

Over hem weet ik weinig. Ik vond dat in 1922 als tuinman op Belmonte werkzaam was: A.de Kruijff. Ook hij woonde in het tuinhuis achter de inrijhekken met op de 2 pilaren 2 grote adelaars met wijd uitgeslagen vleugels.

Twee gebeurtenissen tijdens zijn periode zijn zeker het noemen waard. Onder leiding van tuinarchitect Leonard A.Springer vonden in 1921 op het landgoed in de aanleg verschillende wijzigingen plaats. Onbekend is wat er precies gebeurde. Van zeer groot belang was de aankoop in 1936 door de Stichting Het Gelders Landschap van het landgoed Belmonte. De bedoeling van deze aankoop was het landgoed als natuurmonument voor de toekomst te bewaren. In 1951 nam de Staat i.q. de Landbouwhogeschool het in deplorabele toestand verkerende landgoed van de Stichting over. En onze tuinbaas IV? Mogelijk kwam hij in 1936 in dienst van de Stichting. In 1940/45, toen de Duitse bezetting het landgoed en Huis vorderde, bleef hij er wonen. Na 1945 sleet hij zijn laatste levensjaren in een woning aan de Grindweg, naast bloemisterij Bresser.

Verantwoording.

Vanwege de lengte van het artikel geef ik geen uitvoerige bronnen. De genealogische gegevens komen uit de Bevolkingsregisters van de gemeente Wageningen. Veel aanvullende bijzonderheden ontving ik van de heer G.A. van der Lugt, Den Haag, evenals de groepsfoto met het bruidspaar. Heel hartelijk dank. Ik maakte ook gebruik van aantekeningen die ik destijds maakte bij de lezing door Jan J.de Goede over "Belmonte en zijn bewoners" op maandag 19 februari 1979.

Uit: Oud Wageningen: 20e jaargang – nr. 1 – februari 1992

TUINBAZEN OP BELMONTE (2)

door A.G. Steenbergen

Naar aanleiding van dit artikel in Oud-Wageningen van februari 1992 ontving ik een zeer belangrijke correctie. De groepsfoto op blz. 16 is niet van het echtpaar G.A.van der Lugt en J.Snellenburg, maar van Hendrik Jan Aalders en Anna Wilhelmina Catharina van der Lugt. Zij trouwden op 30 juni 1899. Het waren de ouders van mevrouw Kluyver-Aalders uit Doorwerth. Zij gaf mij

deze correctie en meer door. De bruid was een zusje van tuinman III, Gerhardus Albartus. Hij staat rechts op de foto: staande 3e van rechts. Vóór hem zit z'n vrouw Lubberdina. Naast de bruidegom zit mw. Jansje van der Lugt-Rennes en naast de bruid mw. Attje Aalders-Oostenhoff, die toen al weduwe was. Links staande 2e Aaltje Hendrika van der Lugt. Zij overleed ongehuwd in 1931. 3de van links Jan van der Lugt, hoofdonderwijzer in Hengelo (O) met daarvoor zijn vrouw Anna van Beest.

Hartelijk dank voor deze correctie.

bron: Oud Wageningen: 20e jaargang – nr. 2 – april 1992

De villa is in de 2^e wereldoorlog verwoest. Het park is nu een arboretum.

De bruiloftsfoto van Hendrik Jan Aalders en Anna Wilhelmina Catharina van der Lugt, genomen 30 juni 1899

De heer A.G. Steenbergem publiceert regelmatig in het Contactblad voor de Historische Vereniging Oud-Wageningen. Wij hebben slechts wat fotos toegevoegd.

